

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

¹ Г. В. Єкель к.е.н., завідувач сектору економіки

² Ю. В. Самойлик к.е.н., доцент, докторант.

¹ННЦ “Інститут землеробства НААН”, м. Київ, Україна

²Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Історично склалося, що система землеробства, культура поля, культура людей розвиваються паралельно. Це і стало запорукою і потребою сьогодення в розвитку органічного землеробства. Не лише закордоном, але і на Україні стає популярним здоровий спосіб життя, який включає здорове харчування, а також життя в екологічно чистій країні. Екологічно чисті, безпечні продукти харчування можливо отримати лише за умови застосування органічних систем захисту та

стимулювання росту рослин.

Органічне землеробство представляє собою сталу форму ведення сільського господарства, яка передбачає заощадливе поводження з ресурсами та має великий потенціал для зростання не лише в Україні, а й по всьому світу. Численні дослідження підтверджують, що органічне землеробство в багатьох критичних областях, а також по усій Україні забезпечує покращення ситуації щодо навколишнього середовища та ресурсного забезпечення, різноманіття видів, захисту тварин, клімату, ситуації щодо доходів осіб, зайнятих в сільському господарстві, та загалом для сільської місцевості.

На думку А.М. Фесенка, органічне виробництво – це система організації діяльності, яка б мінімізувала використання штучних, не властивих природі речовин і технологій, давала змогу отримати продукцію з максимально природними властивостями і сам процес виробництва не порушував екологічної рівноваги [7, с. 243].

На нашу думку, органічне виробництво – це система традиційних технологій, яка ґрунтується на природніх властивостях задіяних ресурсів без додаткового втручання штучних стимуляторів, що забезпечує гармонізацію економічних, соціальних та екологічних відносин через виробництво екологічно чистих продуктів харчування за доступною ціною для більшості членів суспільства.

Україна входить у десятку світових виробників органічних зернових і олійних: 6-е місце з виробництва органічного зерна і 6-е по виробництву олійних, 10-е по виробництву зернобобових. Основна експортна органічна продукція: соя, насіння соняшнику, кукурудза, льон, ячмінь, гречка, просо, гірчиця, овес, спельта, а також ягоди (чорниця, брусниця, ожина, брусниця, журавлина) і горіхи. Головними конкурентами України на ринку органічних продуктів є Росія, Білорусь, Казахстан, Румунія, Італія, Молдова, Болгарія, Словаччина, Чехія, Туреччина [6].

Переорієнтація системи землеробства з хіміко-техногенного на біологічний вектор подальшого розвитку є одним із основних факторів зростання його соціально-економічної ефективності. Поступову переорієнтацію підтверджують дані (рис. 1), на якому наведено показники площі сільськогосподарських угідь, які за останні роки стрімко зростають.

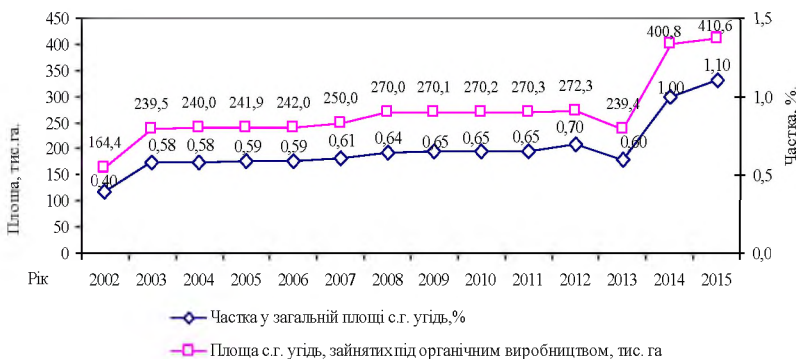

Рис.1. Сільськогосподарські землі, зайняті під органічним виробництвом в Україні

Джерело: за даними *Institute Organic Agriculture FiBLE (2016)* [8]

Розвиток органічного виробництва в науково-концептуальному аспекті бере початок з 1924 р., коли була висунута концепція біодинамічного землеробства Рудольфом Штайнером. При цьому, поняття “органічне сільське господарство” (organic farming) вперше запропоновано лордом Нортбоном в Англії у 1940 р. Важливим етапом у розвитку органічного виробництва було заснування у 1927 р. у Версалі Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) з метою поширення інформації та впровадження органічного сільського господарства у всіх державах світу [4, с. 29; 5, с.232]. В Україні основні положення розвитку органічного виробництва задекларовані у Законі України “Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини” [3], а також низка програм розвитку аграрної галузі [2, 10–12].

Основою створення ефективної системи виробництва органічної продукції є розроблення і запровадження сучасних конкуренто-спроможних технологій вирощування, систем захисту та стимулювання росту сільськогосподарських культур в органічних агроценозах.

Реалізація заходів системи органічного землеробства передбачає вирішення цілого ряду науково-технічних задач: моніторингу стану поля на всіх етапах виробництва сільськогосподарської продукції; забезпечення локально-дозованого обробітку всіх характерних ділянок поля; використання високоефективних органічних добрив; використання біологічних методів захисту рослин; використання

біологічних видів палива для виробничих та побутових потреб АПК [1, с. 33]. Ці технології передбачають, перш за все, заходи з підвищення потенціалу продуктивності агроєкосистем, зростання норм внесення органічних добрив (гною, біомаси побічної продукції, сидератів та компостів), запровадження агротехнічних методів регулювання забур'яненості, а саме – своєчасний і відповідний до типу забур'янення обробіток ґрунту (лущення стерні, зяблевий і передпосівний обробітки, обробіток парів, локалізований догляд за культурами), використання препаратів біологічного походження для захисту і регулювання росту рослин (біогербіциди, сидеральні пари, фітопатогени мікроорганізмів і фітофагів).

За собівартістю органічні технології суттєво не відрізняються від ресурсозберігаючих варіантів технологій індустріального типу. Зменшення виробничих витрат у результаті виключення з технологічного циклу хімічно синтезованих мінеральних добрив і засобів захисту рослин компенсується збільшенням витрат ресурсів на органічне удобрення культур, біологічний захист рослин та механічну боротьбу з бур'янами.

Разом з тим, продуктивність органічних ценозів, у зв'язку з невисоким рівнем живлення та захисту рослин від бур'янів, хвороб та шкідників, помітно поступається інтенсивним посівам. Часто підвищені ціни на органічну продукцію не компенсують збитків від зниження урожайності та значного зростання ризикованості виробництва. Основними завданнями удосконалення механізму управління витратами в органічному виробництві є зменшення його ризикованості та підвищення економічної ефективності за рахунок досягнення в органічних технологіях оптимального співвідношення задіяних у виробничому процесі ресурсів.

Тому, визначення нормативів витрат виробничих ресурсів, за яких забезпечується найоптимальніше їх використання у процесі виробництва продукції і, за рахунок цього, досягається найвищий ефект, відіграє важливу роль як при практичному плануванні технологічних циклів вирощування сільськогосподарських культур за певних природно-економічних умов, так і при розробленні варіантів захисту та стимулювання росту рослин.

План підприємства щодо захисту рослин розробляється на основі діючої та науково-обґрунтованої системи захисту рослин, яка включає в себе: виконання агротехнічних та інших профілактичних заходів щодо запобігання масовому розвитку бур'янів, хвороб і шкідників; запровадження стійких до хвороб сортів, біологічних методів захисту рослин, ефективних способів використання

пестицидів. Він передбачає виконання комплексу заходів щодо захисту рослин, визначення потреби у біологічних заходах, різних матеріалах, техніці й робочій силі. За наявності на підприємстві спеціалізованих загонів (ланок) із захисту рослин, для них складають річні виробничі завдання й робочі плани за періодами робіт.

У плані захисту рослин зазначають обсяги робіт, календарні строки їх виконання, норми витрат препаратів на одиницю робіт (га, т), загальну потребу в цих препаратах, спосіб виконання заходів власними засобами, із залученням спеціалізованих організацій, а також вартість цих робіт. Доцільно дотримуватися такої послідовності планування заходів щодо захисту рослин. У першу чергу, передбачають заходи, пов'язані з обґрунтуванням посівних площ: правильне чергування культур у сівозмінах, насичення їх проміжними і повторними культурами, що обмежують поширення бур'янів, хвороб і шкідників. Потім планують агротехнічні заходи, які включають у технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур. Передбачається насичення технології операціями, що знищують бур'яни (лушення стерні, періодичні культивації, боронування та міжрядні обробітки) й обмежують можливості поширення окремих шкідників, своєчасне і якісне виконання технологічних операцій, забезпечення відповідної технології зберігання та внесення в ґрунт органічних добрив.

За структурою собівартості органічна технологія значно відрізняється від індустріальної. Відсутні витрати на мінеральні добрива та хімічні засоби захисту рослин. Разом з тим, помітно зростає ресурсоємність органічної технології за рахунок значного збільшення обсягів механізованих робіт.

Список літератури

1. Біологічний захист рослин в органічному землеробстві / В. Г. Мироненко, Л. П. Ющенко // Науковий вісник НУБІП України. – 2009. Вип. 134. Ч.3. – С. 33–38.

2. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні на 2015–2020 роки – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

3. Закон України “Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини” від 03.09.2013 № 425–VII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.

4. Мельник В.О. Правове регулювання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.06.– “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право” К. : НУБІП, 2018. 222 с.

5. Минина Е. Л. «Экологическое сельское хозяйство»: проблемы становления и правового регулирования. Международно-правовое и национальное регулирование экологической сферы общества: сб. статей сост. Ю. С. Шемшученко, С. А. Боголюбов. М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ. 2011. С. 231–241.

6. Україна в 10–ці світових виробників органічних зернових і олійних – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://propozitsiya.com/ua/Ukrayina-v-10-svitovyh-vyrobnykiv-organichn-zernovyh-i-oliynyh>

7. Фесенко А. М. Органічне виробництво: європейські і українські підходи / А. М. Фесенко // Вісник Харківського університету сільського господарства ім. П. Василенка. – 2015. – Вип. 156. – С. 243–250.

8. Organic World [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic-world.net/statistics-data-sources.html>